

створення об'єктивних критеріїв до оцінки якості перекладу, ми вважаємо, що справді дієві критерії, які можна було б застосувати до конкретного виду перекладу вимагають наявності людського фактору.

Результати і перспективи подальшого дослідження.

Отже, в ході дослідження нами було розглянуто поняття якості як особливості інтелектуального продукту, виявлено розбіжності в тлумаченні цього поняття, здійснено огляд сучасних систем кількісної оцінки перекладу та проаналізовано підходи до оцінювання науково-технічного перекладу, що є чинними на сучасному етапі.

Результати дослідження можуть стати поштовхом до розробки сучасних норм і принципів з контролю якості науково-технічного перекладу в Україні. Крім того, основи дослідження можуть бути використані у матеріалах для курсу загальної теорії перекладу, вступу до перекладознавства і різних спецкурсах.

Подальшим кроком нашого дослідження може стати розробка власної системи кількісної оцінки якості науково-технічного перекладу в сфері нафтогазовидобутку.

Література

Білозерська Л.П. Термінологія та переклад: навч. посібник [для студ. вищ. навч. закл.] / Білозерська Л.П., Возненко Н.В., Радецька С.В. – Вінниця: Нова Книга, 2010. – 232 с. Ковалева К. И. Оригинал и перевод: два лица одного текста / Ковалева К.И. – М.: Всероссийский центр переводов научно-технической литературы и документации, 2001. – 98 С. Количественная оценка качества переводов [Електронний ресурс]: БП «Окей». – Режим доступу: <http://www.allcorrect.ru/node/179> Новый взгляд на классификацию переводческих ошибок / [Бузаджи Д.М., Гусев В.В., Ланчиков. В.К., Псурцев Д.В.]. – М.: Всероссийский центр переводов научно-технической литературы и документации, 2009. – 120 с. Письмовий переклад: стандарти професії [Електронний ресурс]: асоціація перекладачів України. – Режим доступу: http://www.uta.org.ua/translation_standards Пушинов И.А. Перевод: проблемы и решения / Пушинов И.А., Семенов А.Л., Убин И.И. – М.: Всероссийский центр переводов научно-технической литературы и документации, 2009. – 100 с. Фейгенбаум А.М. Контроль качества продукции / Фейгенбаум А.М. – М.: «Экономика», 1986. – 471 с. Durieux C. Approaches to translation quality assessment [Електронний ресурс]: підсумки VII семінару ООН з питань оцінки якості перекладу, 1998. – Режим доступу: <http://www3.un.or.at/tes/seminar/7tqa.htm>. Hauenschild C. Machine translation and translation theory / Hauenschild C., Heizmann S. – New York: Walter de Gruyter, 1997. – 266 р. Якість [Електронний ресурс]: СЛОВНИК.НЕТ / Великий тлумачний словник сучасної української мови. – Режим доступу: <http://www.slovnkyk.net/>

ЕРМОЛАЄВА К.В.

(Запорізький національний університет)

ВИВЧЕННЯ ШЛЯХІВ ДОСЯГНЕННЯ АДЕКВАТНОСТІ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ ДІАЛОГІЧНОГО ДИСКУРСУ З ІСПАНСЬКОЇ МОВИ НА ФРАНЦУЗЬКУ (НА МАТЕРІАЛІ НОВЕЛИ М. ВАСКЕСА МОНТАЛЬБАНА «DESDE LOS TEJADOS»)

У статті розглядається репрезентація діалогічного дискурсу в іспаномовній новелі та особливості досягнення адекватності при перекладі іспанської розмовної мови французькою.

Ключові слова: дискурс, діалог, переклад, адекватність

Ермолаева К.В. Изучение путей достижения адекватности при переводе диалогического дискурса с испанского языка на французский (на материале новеллы М. Васкеса Монтальбана «Desde los tejados»). В статье рассматривается репрезентация диалогического дискурса в испаноязычной новелле и особенности достижения адекватности при переводе испанской разговорной речи на французский язык.

Ключевые слова: дискурс, диалог, перевод, адекватность

Ermolayeva K. Achieving adequacy in Spanish-French translation of dialogic discourse (using the material of the novel «Desde los tejados» by M. Vázquez Montalbán). The paper discusses the representation of the dialogic discourse in the Spanish novel. It focuses on achieving the adequacy of Spanish-French translation of the conversational speech.

Key-words: discourse, dialog, translation, adequacy

Останні десятиліття відмічені, як відомо, загальним антропоцентричним поворотом гуманітарних, та особливо лінгвістичних досліджень, що обумовило підхід до мови та спілкування як модусу буття людини, а також зростання інтересу до проблем аналізу дискурсу. До кола інтересів перекладознавців потрапляє вивчення особливостей перекладу не лише тексту, але й дискурсу, що за визначенням Н.Д. Арутюнової є зв'язним текстом в оточенні прагматичних, соціокультурних та інших екстралінгвістичних факторів, взятим в комунікативному аспекті, що є мовленнєвим актом, який бере участь у взаємодії людей та механізмах їх свідомості [Арутюнова 1998].

Значущість художнього дискурсу в дискурсивній практиці людини та суспільства не викликає сумніву, оскільки в ньому відбивається все розмаїття форм та видів мовної взаємодії. Саме тому виявлення й опис діалогічних моделей художнього дискурсу, або, інакше кажучи, реалізації діалогічного дискурсу в художньому творі має на наш погляд таке важливе значення. Вивчення мови в діалогічній парадигмі переносить акцент на соціально-інтеракційний, динамічний аспект її функціонування.

Уявлення про переклад як про міжкультурний діалог цілком логічно вписується в дану концепцію. Дискурс постає в першу чергу як процес, взаємодія, актуалізація системи в конкретному соціокультурному контексті, переклад - як занурення оригінального дискурсу в нове соціокультурне середовище.

Як зазначає Т.Ф. Плеханова, мова — це діалог, в якому не дві, як прийнято вважати, а три складових: Я, Інший, Відношення. При цьому, відношення грає провідну роль: воно перетворює перші два компоненти діалогу в інтерсуб'єктивність, не просто вказуючи на їх зв'язок, а утворюючи нову єдність, яка в рамках даного контексту складає сенс діалогічного буття [Плеханова 2002]. Отже, ми погоджуємося з Т.Ф. Плехановою в тому, що дискурс — це мова в контексті, або мова плюс контекст. Слідом за Т.Н. Колокольцевою вважаємо дуже тісним зв'язок між поняттями дискурсу та діалогу, та зумовленість дискурсу соціокультурним, а в нашому випадку й художнім контекстом [Колокольцева 2001].

Об'єктом дослідження є діалогічний дискурс та особливості його перекладу з іспанської мови на французьку. **Предметом** дослідження є шляхи досягнення адекватності при відтворенні іспаномовного діалогічного дискурсу французькою мовою на **матеріалі** новели Мануеля Васкеса Монтальбана «Desde los tejados» та її перекладу Марі-Клод Дана «Vu des toits». **Метою** дослідження є вивчення перекладацьких стратегій та шляхів досягнення адекватності в перекладі діалогічного дискурсу. **Новизна** нашого дослідження полягає у комплексному вивченні можливостей відтворення особливостей іспаномовного художнього дискурсу засобами французької мови, що є актуальним в контексті сучасних дискурсивно й комунікативно спрямованих лінгвістичних та перекладацьких студій.

Досліджуючи особливості діалогічного дискурсу на матеріалі іспаномовної новели Мануеля Васкеса Монтальбана «Desde los tejados» та її перекладу французькою мовою «Vu des toits», нам довелося звернутися до існуючих класифікацій діалогу (Н.Д. Арутюнкової, А.К. Соловйової, А.Р. Балаяна, Ю.В. Рождественського, С.А. Сухих, Т.Ф. Плеханової, Т.Н. Колокольцевої та інш.), що дало змогу виокремити в корпусі новели наступні види діалогів: особисті, неофіційні, багатоцільові та зовнішні, як моно- так і політематичні, гармонійні та негармонійні.

Говорячи про особливості створення та форму реалізації, слід зазначити, що в даному творі ми стикаємося з досить цікавим феноменом. Явище, що ми виокремлюємо — діалогічний дискурс — є вторинним та письмовим, оскільки його створено письменником та доведено до читача у друкованому вигляді. Але, з іншого боку, більшість діалогів передають живу, розмовну мову. Отже, з формальної точки зору ми сприймаємо ці діалоги, як створені автором, та передані вустами персонажів (тобто вторинні); а з внутрішньотекстової точки зору, занурившись у систему персонажів, подій та образів, читач сприймає ці діалоги як первинні та усні.

Новела «Desde los tejados» є специфічною з архітектонічної точки зору, оскільки майже увесь твір складається з діалогів: розмови між персонажами та внутрішні діалоги-роздуми головного героя перемежуються спогадами та філософськими міркуваннями, при цьому переходи між ними є майже непомітними. Основоположним композиційним елементом твору є діалог, що зі стилістичного боку якнайяскравіше передає живу розмовну мову, — саме тому ми говоримо про діалогічний дискурс.

Оскільки діалог є характерним для розмовного стилю, він наочно ілюструє його специфічну лексику, неповний синтаксис, використання фразеологізмів, часом жаргонізмів та арго. Досліджуючи іспаномовний оригінал новели та її франкомовний переклад, ми намагалися виявити ті стратегії, до яких вдався перекладач задля збереження та передачі особливостей та колориту іспанської розмовної мови засобами французької.

Ми дослідили, що перекладач завжди орієнтований на збереження стилістичної та прагматичної оригінальності твору, у формуванні яких неабияку роль грають композиційні та мовні форми організації інтенцій автора. Усі лексико-стилістичні та граматичні перекладацькі трансформації спрямовані на досягнення адекватності на рівні твору в цілому, а отже ми вважаємо за належне розглядати їх в комплексі.

Ми вважаємо цей твір та його переклад показовими, «симптоматичними», за термінологією Лоранс Малінгре, для сучасної іспаномовної прози та іспано-французької перекладацької традиції [Malingret 2002]. Характерними рисами іспано-французького перекладу є прагнення до раціоналізації та гомогенізації. В цих двох мовах логіка та ритм викладення різняться. Найгостріше різниця відчувається між французькою мовою та іспанською латинської Америки, але це стосується й мови Іберійського півострова. На думку відомого французького перекладача Лори Гій-Батайон, французькій мові з її монотонністю неймовірно важко відтворити звукову рухливість іспанської мови, багатой відкритими голосними. Французька ж мова не має такої рухливості. Тому, при перекладі, часто доводиться вдаватися до трансформацій, спрощень, стандартизації за рахунок ритму та звукового колориту, які дуже важко відтворити французькою. Отже, мова твору стає більш пласкою, нейтральною, та, з французької точки зору, вишуканою [Guille-Bataillon 1986].

На нашу думку, віртуозність перекладача виявляється в спроможності компенсувати ці мовні розбіжності шляхом ускладнення синтаксичного малюнку твору та вживання часом більш емоційно забарвленої, порівняно з оригіналом, лексики. Там де Монтальбан обирає нейтральне слово, в перекладі інколи бачимо більш експресивну лексичну одиницю, яка, звужуючи семантичне поле, призводить до кращого розуміння тексту, але зустрічаємо і зворотнє. Стикаємося з тим, що перекладач ускладнює та стандартизує гнучкий та неповний синтаксис оригіналу, характерний для усної мови, але компенсує цю розмовність більш стилістично маркованою лексикою. Тобто, на рівні всього твору, спостерігаємо відтворення лексико-стилістичної рівноваги. Наступний приклад ілюструє загальну тенденцію перекладача до об'єднання простих речень у складне та вживання розмовної лексики:

— *Perdone, es una tontería. Yo había sido cliente de usted. Le había traído libros para encuadernar.*

— *Pardonnez-moi, vous allez penser que c'est bête, mais j'ai été un de vos client, je vous avais apporté des livres à relier.*

Перекладач дуже ретельно ставиться до підбору лексики та варіювання в межах семантичного поля задля уникнення тавтології. Звернемо увагу на вибір лексичних одиниць, якими перекладено емоційно забарвлене слово *flaquito* (хлопець, що втратив батька): впродовж тексту бачимо *le pauvre jeune homme, le pauvre petit, pauvre gosse, un grand petit bonhomme*. Ці вирази ледь помітно змінюють ставлення оповідача та відносини оповідач-персонажі. Розглянемо ще один приклад нестандартного перекладацького вибору:

— *No me desee una larga enfermedad, jefe, y si la tengo, de resignación nada. Le voy a soltar cada mordisco al médico y a las enfermeras...*

— *Ne me souhaitez pas une longue maladie, chef, et si j'en attrape une, comptez pas sur moi pour la résignation. Je serais plutôt du genre à planter mes crocs dans le toubib et les infirmières...*

Нейтральне слово *médico* передано стилістично маркованим та дуже експресивним *toubib*, що ще більш підсилюється вживанням розмовного виразу *planter mes crocs*, а також ненормативним керуванням дієслова *planter ... dans le toubib*, й знов спостерігаємо часто вживаний у цьому перекладі прийом додавання. Часом перекладач збагачує лексичну палітру, граючись з нюансами та використовуючи експресивні ресурси французької мови: так *matar* перекладено як *zigouiller, viajar – en vadrouille, trabajar – bosser, sí – ouais, llegar – échouer, llevar – trimbaler, comer – bouffer*, і т.п.

За нашими спостереженнями, характерною рисою діалогічного дискурсу є вживання великої кількості фразеологічних одиниць. Фразеологізм *a pesar de los pesares* передано нейтральним висловом *malgré tout, Quien mal anda mal acaba* замінено іншим фразеологізмом, оказіональним відповідником *Telle vie, telle mor*”, вільне словосполучення *tenía más de cuarenta y muchos años* передано фразеологічним *frisait la cinquantaine*. Розглянемо ще один досить цікавий приклад:

— *¿ Se pueden recalentar?*

— *Recalentados quedan de puta madre, jefe.*

— *Ça peut se réchauffer ?*

— *Réchauffé, c'est vachement bon, chef.*

Іспанський ідіоматичний вислів *de puta madre*, який є прийнятним для іспанської розмовної та навіть літературної мови, передано французьким експресивним розмовним прислівником *vachement*, який має інше семантичне наповнення та стилістичні властивості, оскільки вживання повного відповідника у французькомовній спільноті вважалося б грубою лайкою.

Можемо підсумувати, що на прикладі франкомовного перекладу Марі-Клод Дана новели Мануеля Васкеса Монтальбана «Desde los tejados» ми дослідили ті характерні риси іспано-французького перекладу, які було відзначено відомими французькими перекладознавцями та дійшли висновку, що адекватність на дискурсивному рівні досягається перекладачем за рахунок синтаксичних та лексико-стилістичних компенсацій, що дають змогу передати авторські інтенції та колорит розмовної мови, що активно проявляється в діалогічному дискурсі.

Будь-яка перекладацька трансформація, відбір еквівалентів та відповідників свідчить про те, що перекладач переходить від фази репрезентації ситуації, вираженої в оригінальному тексті, до реформування, обумовленого мовним відображенням світосприйняття. Крім того, у випадку художнього перекладу, референційні факти часто поступаються місцем поетичній функції мови. Звичайно, у перекладі ми відчуваємо не тільки колорит та стилістику оригіналу, але й стиль та «руку» перекладача. Тут криється й парадокс французької перекладацької школи: з одного боку, перекладач – це перш за все французький письменник, а з іншого – він має бути непомітним та зберігати в лінгвістичному плані «іноземність» оригіналу.

Роль перекладача не обмежується адаптацією тексту до ступеня зрозумілості читачем, а полягає в тому, щоб пропустити через себе, як через фільтр, оригінальний іншомовний художній твір та, не зашкодивши формі й змісту, перенести та занурити його до системи й картини світу приймаючої мови. Таким чином, перекладач виступає посередником, учасником акту міжкультурної комунікації,

міжкультурного та міжособистісного діалогу, намагаючись водночас бути прозоро-непомітним, фільтруючи оригінальний текст відповідно до норм приймаючої мови, та лишаючись при цьому творчою особистістю й співавтором письменника.

Література

Арутюнова Н.Д. Язык и мир человека. М.: Наука, 1999. - 896с. Колокольцева Т.Н. Специфические коммуникативные единицы диалогической речи. – Волгоград: Издательство Волгоградского университета, 2001. - 260с. Плеханова Т.Ф. Текст как диалог: Монография. - Мн.: МГЛУ, 2002. – 253с. Dana M.-C. Introduction // Vasquez Montalban M. Vu des toits. – P.: Nouvelle edition, 2003. - P. 5-9. Malingret L. Stratégies de traduction: les Lettres hispaniques en langue française. – Artois presses universite: Arras Cedex, 2002. – 264 p. Vasquez Montalban M. Desde los tejados/ Vu des toits. – P.: Nouvelle edition, 2003. – 150p.

ЗАПОЛЬСЬКИХ С.П.

(Запорізький національний університет)

ОДИНИЦЯ ПЕРЕКЛАДУ

У статті розглядаються основні підходи до визначення одиниці перекладу у сучасному перекладознавстві. Продемонстровано специфіку семасіологічної та ономасіологічної стратегій вирішення цієї проблеми.

Ключові слова: одиниця перекладу, семасіологічний та ономасіологічний підходи.

Запольских С.П. Единица перевода. В статье рассматриваются основные подходы к определению единицы перевода. Показано специфику семасиологической и ономасиологической стратегии решения этой проблемы.

Ключевые слова: единица перевода, семасиологический и ономасиологический подходи.

Zapolskykh S.P. The Unit of Translation. The article focuses on the main approaches to the unit of translation definition and segmentation in modern studies. It reveals the difference between semasiologic and onomasiologic strategies in the solution of the problem.

Key words: the unit of translation, semasiologic and onomasiologic strategies.

Проблема визначення одиниці перекладу є однією з найбільш дискусійних і складних, яка знаходиться у центрі уваги науковців з моменту визнання статусу перекладознавства як окремої дисципліни. Метою даного дослідження є виявлення основних підходів до визначення поняття *одиниця перекладу*, завданням є розгляд та аналіз дефініцій цього поняття.

Дискутування з приводу доцільності використання таких термінів як *одиниця відповідності*, *одиниця еквівалентності*, *транслема*, *одиниця орієнтування*, *одиниця думки*, *лексикологічна одиниця* свідчать про множинність і неоднозначність підходів до вирішення проблеми визначення одиниці перекладу у сучасній перекладознавчій науці.

Коли перекладач починає працювати, то обов'язково виникає необхідність членування вихідного тексту на певні сегменти. Виділення цих сегментів залежить від багатьох перемінних факторів, серед яких різновид перекладу (усний, письмовий), тип тексту (жанрово-стильові характеристики), специфіка цільової аудиторії та навіть рівень перекладацької компетенції (мовної, мовленнєвої і культурної) і т.ін.

Термін «одиниця перекладу» був введений у науковий обіг Ж.-П. Віне і Ж. Дарбельне, які розуміли його як «одиницю думки» і у той же час як «лексикологічну одиницю» [Гак 1961]. Науковці визначали одиницю перекладу як найменший сегмент висловлювання, зв'язок між знаками якого такий, що їх неможливо перекласти окремо. Таке розуміння поєднує два підходи до вирішення окресленої проблеми і фактично прогнозує усі наступні визначення ключової категорії і окреслює коло проблем.

Умовно науковців, які висловлюють свою позицію стосовно одиниці перекладу, можна розподілити на три групи. Одну з груп становлять дослідники, які скептично ставляться до пошуку такої одиниці і вважають, що сам термін має умовний характер. Їхні докази базуються на наступних аргументах: поняття «одиниця перекладу» позбавлено логіки, оскільки будь-яка одиниця має бути величиною постійною, а їх лінійна послідовність або сукупність має утворювати «наступний вищий» рівень. Одиниця ж перекладу є величиною невизначеною, яка варіюється, і сам процес перекладу не можна уявити як передачу лінійної послідовності або сукупності елементів іншою мовою [Швейцер 1973; Ревзин 1964].

А. Федоров вважав, що підґрунтям можливості перекладу з мови на мову є наявність закономірних відповідностей між засобами двох мов, тому підтримував класифікацію закономірних відповідностей Я. Рецкера [Рецкер 1974] і висловлював сумнів у можливості встановлення постійної одиниці перекладу, зазначаючи, що нею може бути не тільки слово, а і речення і навіть більший відрізок тексту – декілька речень і навіть абзац [Федоров 1970, с. 33].

Інші дві групи перекладознавців, які визнають існування «одиниці перекладу» і визначають її пошук у вихідному тексті важливим завданням, можна кваліфікувати як прибічників семасіологічного та